Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia

VNS 7/2020 vp

Lausunto eduskunnan suurelle valiokunnalle
28.4.2021
Matti Viren, prof. TY
matvir@utu.fi

1. Yleisluonnehdinta

Selonteon yleisilme samanlainen kuin vaaliohjelmissa. Selonteko karttaa kaikkia esiintulevia ongelmia ja keskittyy maalaamaan kuvan aina vain paremmasta Euroopan Unionista. Kehityskulkuja ei problematisoida, mikä tarkoittaa myös sitä, että mitään ongelmia ja riskejä ei esitellä. Koko esitys on verbaalinen; konkreettisia tunnuslukuja ei ole lainkaan mukana.

Yleisilmeestä saa hyvän kuvan kun laskee muutamien avainverbien lukumäärä: Alla hieman tilasto.

Hyvää:
Kehittää 69, edistää 30, parantaa 5, turvata(an) 4, syventää 4 mahdollistaa 3

Pahaa
Vähentää 2, poistaa 1, estää 1, supistaa 0, lakkauttaa 0, leikata 0, kieltää 0, rasittaa 0, maksaa 0.

Kielteisen sävyn omaa ovat verbit ovat kaiken lisäksi sellaisessa kontekstissa, jossa ne tarkoittavat hyvää.

Kielikuvat eivät sitäpaitsi oikein kohtaa todellisuutta. Hyvä esimerkki tästä on selonteon alussa esitetty kuvaelma EU:n tulevaisuudesta.

Maailman kilpailukykyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastoneutraali unioni:

Yhteiskuntiemme resilienssin, EU:n kilpailukyvyn, ekologisen kestävyyden sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta on välttämätöntä, että EU:n kasvustrategia perustuu ilmastoneutraalin talouden luomiseen. (s. 3)

Kaikki tämä kaikuja Lissabonin strategiasta, jossa näitä kunnianhimoisia tavoitteita laveasti esiteltiin:

https://www.europarl.europa.eu/highlights/fi/1001.html

Eurooppa ei tätä nykyä ole maailman kilpailukyisin talousalue ja siksi hieman vaatimattomampi tavoitteenasettelu olisi ehkä paikallaan. Paikallaan oli varmaan myös heti alkuun tunnistaa ne ongelmat, jotka liittyvät Euroopan heikkoon kilpailukykyyn vaatimattomaan talouskasvuun. Jos ongelmia ei tiedosteta, eikä korjaavia toimia ole

tiedossa, korkealentoisilla tavoitteilla ei ole mitään painoarvoa. Päinvastoin ne estävät oikean suuntaisten politiikkatoimien toteuttamisen.

Korkealentoiset ilmastotavoitteet särähtävät myös korvaan siksi, että 13.4 julkaistiin Vihreät toimet: ilmastopolitiikan vaikutuksia työllisyyteen -raportti josta kävi ilmi, että kunnianhimoisempi ilmastopolitiikka johtaa vääjäämättä työllisyyden heikkenemiseen. Jos näin on, tavoitteiden ristiriita on tunnistettava, ja vakavasti pohdittava, mikä oikea balanssi tavoitteiden suhteen.

2. Elvytys vai muut tavoitteet

Ehkä ristiriitaisin kohta selonteossa on EU:n ns. elvytyspakettia koskeva kohta: Ongelma käy selville tarkastelemalla kahta tekstisitaattia (s. 16)

*Suomi korostaa, että covid-19-kriisin aiheuttamiin talousvaikutuksiin liittyvä **elpymisväline** on **kertaluontoinen ja poikkeuksellinen kriisitoimi**, jonka kesto ja käyttötarkoitus ovat selkeästi rajatut. Elpymisvälineen oikeusperusta on poikkeukselliseen kriisitilanteeseen vastaaminen. Elpymisväline toteutetaan EU:n perussopimus-, lainsäädäntö- ja toimielinkehikon sisällä, toimielinten välistä tasapainoa horjuttamatta. Suomi on hyväksynyt elpymisvälineen näillä reunaehdoilla. EU:n monivuotinen rahoituskehys on jatkossakin ensisijainen tapa rahoittaa unionin toimintaa*

*Suomelle on keskeistä, että elpymisvälineestä jäsenvaltioille kohdennettavaa rahoitusta käytetään sovitulla tavalla **kasvua ja kilpailukykyä parantaviin rakenteellisiin uudistuksiin sekä ilmastotoimiin**. Olennaista on, että rahoitusratkaisut tukevat unionin laaja-alaisia politiikkatavoitteita, kuten vihreää ja digitaalista siirtymää. Myös sosiaali- ja terveysjärjestelmien resilienssi, ihmisten työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen sekä tasa-arvoiset mahdollisuudet ovat tärkeitä paitsi inhimillisestä myös työllisyyden ja talouden kestävän elpymisen näkökulmasta. Kansallisesti on huolehdittava elpymisvälineen tarjoaman rahoituksen täysimääräisestä hyödyntämisestä tavalla, joka tukee elvytystoimiamme sekä hallitusohjelman tavoitteita*

Ensimmäisessä kohdassa vannotetaan paketin elvytysluonnetta ja ainutkertaisuutta. Mutta sitten kappaleessa kaksi siirrytään sulavati erilasiin rakenteellisiin ja muihin pitkän aikavälin tavoitteisiin, jotka ilmiselvästi vaativat pysyvää rahoitusta. Ilmastotavoitteen ensisijaisuuden voimakas korostaminen ei millään voi olla sopusoinnussa ”ainutkertaisen” epidemian seurausten lievittämistavoitteen kanssa. Näillä asioilla ei tiettävästi ole mitään syy-seuraussuhdetta. Elvytyspolitiikalla tarkoitetaan aina tilapäistä, suhdanneluotoista rha- ja finanssipolitiikan ekspansiota. ”Pysyvä & jatkuva elvytys” on jotain aivan muuta ja sitä on siksi kutsuttava jollain oikealla nimellä.

Kuvaava on myös se, että elpymisvälineeseen liittyvistä massiivisista tulonsiirroista ei tässä yhteydessä puhuta mitään. Tarkoittaako tämä sitä, että Suomella ei ole mitään kantaa tähän kehityskulkuun.

Jos tulonsiirroilla Euroopan mittakaavassa ei ole merkitystä, ei niillä oletinkaan ole merkitystä kansallisella tasollakaan. Siten oma samantekevää, mille väestöryhmille koronaelvytys suunnataa.

Tähän asiayhteyteen liittyy myös kommentti Covid-19-kriisin yhteydessä perustetusta työttömyysriskien lieventämisen tukivälineestä (SURE). Selonteko kertoo, että se(kin) *on poikkeuksellinen ja kertaluonteinen ratkaisu akuuttiin kriisiin vastaamiseksi. (s. 15)*

Jos tarkastellaan SURE-välineen toimeksiantoa, käy ilmi, että

*SURE-välineellä tuetaan **työajan lyhentämisjärjestelyjä** ja muita vastaavia toimenpiteitä, jotta jäsenvaltiot voivat suojella työpaikkoja, työntekijöitä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia työttömyyden ja tulonmenetysten riskiltä.*

Hieman omituinen ajatustenkulku siitä, miten työpaikkoja voidaan suojella!

Komission uusimman ehdotuksen myötä SURE-ohjelmasta ehdotetun kokonais-rahoitustuen määrä nousee yhteensä noin 90,3 miljardiin euroon.

Mikään ei viittaa siihen, että SURE oli poikkeuksellinen ja kertaluonteinen ratkaisu! Työttömyyttä tulee aina olemaan EU-alueella. Järjestely vain osataan kasvattaa EU:n tukiviidakkoa ja byrokratiaa. Siksi SURE:en kannattaisi suhtautua vähemmän innostuneesti ja pyrkiä pitämään työvoimapolitiikan ohjenuorat omissa käsissä.

Hieman samalainen tilanne on sekä pankkiunionin ja pääomamarkkinaunionin suhteen. Vaikka niihin liittyy myönteisiäkin piirteitä, ei kaikki toimi suinkaan Suomen kannalta parhaalla tavalla:

Selonteossa todetaan, että: *Suomi kannattaa vahvan sijoittajavastuun toteutumista" (s. 15).*
Mutta vahvaa sijoittajavastuuta ei ole sitä, että esimerkiksi suomalaiset pankit joutuvat maksamaan vakausmaksuja vakuusrahastoon (= pankkialan rahoittama yhteinen kriisinratkaisurahasto) jopa kahden miljardin euron arvosta (valtioneuvoston viime kevään U-kirjelmän mukaan) ilman että maksut riippuisivat pankkien riskeistä (pankkien aiemmasta rikikäyttäytymisestä).
Oikeasti vahvaa sijoittajavastuuta on se, että jos pankki X harjoittaa holtitonta lainaus- ja sijoituspolitiikkaa, sen omistajat maksavat tappiot. Nyt maksumiehiksi joutuvat nollaa suuremmalla todennäköisyydellä muiden maiden pankkien asiakkaat. Rahavirtojen suunta

on ilmeinen: suomalaiset pankit ovat hyvässä kunnossa, ja niiden riskit ovat olemattoman pienet. Sen sijaan ”etelässä” kriisi kytee edelleen (ks. liite).

3. Omituisia näkemyksiä verotuksesta

Siirrytään sitten verotukseen. Selonteossa tavoitteita kuvaillaan näin:

”Oikeudenmukainen, tehokas ja kestävä verotus on keskeisessä roolissa pyrittäessä vihreään kasvuun ja digitaaliseen talouteen s. 16). Verotuksen on tuettava kestävää kehitystä ja ilmastonmuutoksen hillintää niin kansainvälisesti kuin kansallisesti sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla ja veropohja turvaten samalla kilpailukyvystä huolehtien. Verotuksella on ohjattava kestävämpiin valintoihin tuotannossa ja kulutuksessa”.

Taloustieteessä optimaalinen verotus on sellaista, jossa verotulot pyritään maksimoimaan puuttumalla niin vähän kuin mahdollista talousyksiköiden käyttäytymiseen (ts. minimoidaan hyvinvointitappio, dead-weight loss). Hallituksen näkökulma on tyystin toisenlainen: verotuksella pyritään nimenomaan vaikuttamaan käyttäytymiseen jopa verotulojen kustannuksella. Verotuksen primääri päämäärä kai kuitenkin on verotulojen hankkiminen julkiselle vallalle. Ei kai se voi olla jokin ohjausmekanismi, jolla pahimmassa tapauksessa tuotetaan vain harmia taloudenpitäjille?

Ja mikä sitten on oikeaa tai ”kestävä” käyttäytymistä? Sekö, joka on hallituksen mielen mukaista?

Selonteko viestittää – oikein tai väärin – että Suomi on valmis uusien veroihin, ehkä jopa EU:n suoraan veronkato-oikeuteen.

”Suomi osallistuu aktiivisesti keskusteluun unionin uusista omista varoista ja arvioi tulevia ehdotuksia, kuten hiilidioksidipäästöjen tullimekanismia ja digitaaliveroa, kansallisen ja eurooppalaisen kokonaisedun näkökulmasta. EU:n omia varoja kehittämällä voidaan esimerkiksi vähentää elpymisvälineen takaisinmaksusta jäsenvaltioille aiheutuvaa maksuosuutta. Muutokset omien varojen järjestelmään eivät saa suhteettomasti (?) lisätä Suomen maksuosuutta. Päätökset EU:n omista varoista tulee säilyttää yksimielisen päätöksenteon piirissä (s. 17).

Tämä on outoa.

On syytä pitää mielessä, että ”EU:n omien varojen kehittämisellä” tarkoitetaan suomeksi suomalaisten verotuksen kiristämistä. Suomalaisten maksuosuus ei vähene uusien tulonsiirtomuotojen myötä. Suomen maksuosuus ei pienene, vaikka se jaettaisiin 1000

osaan.
Selonteon tekijöiden mieleen ei kertaakaan ole tullut mahdollisuus, että niin jäsenvaltioiden kuin EU:n menoja **supistettaisiin**. Kuitenkin ilmeinen syy Euroopan heikkoon talouskehitykseen on juuri ylisuureksi paisuneet julkiset menot ja kohtuuton verorasitus. Euroopan ongelma ei ole liian alhaisissa verotuloissa vaan liian suurissa menoisa. Jos tätä ei tiedosteta, ristiriita kunnianhimoisten kasvu- ja ilmastotavoitteiden ja todellisuuden välillä kasvaa vain entisestään (Liite 1 & 2).

4. EU -laajenemisesta ja suurvaltapoliittisista tavoitteista

Lopuksi muutama kommentti EU:n laajentumisestä:

Selvästikin EU:n laajeneminen on hallituksen mieleen. Se selviää oheisesta sitaateista:
"EU:n laajentumispolitiikalla ja naapuruuspolitiikalla edistetään rauhaa, hyvinvointia ja vakautta Euroopassa. EU:n tulee jatkaa selkeisiin kriteereihin perustuvan ja uskottavan laajentumispolitiikan toimeenpanoa
Turkin etääntyminen EU:sta on edelleen jatkunut, ja maan demokratia-, oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskehitys on huolestuttava. Vuoropuhelua ja yhteistyötä Turkin kanssa tulee kuitenkin jatkaa, eikä EU:n tule katkaista Turkin EU-jäsenyysprosessia, sillä tämä on edelleen viitekehys, joka mahdollistaa Turkin kehityksen seurannan ja kriittisenkin vuoropuhelun. EU:n Turkki-politiikan tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista kaikilla osa-alueilla" (s. 19).
Hallitus ei näe mitään ongelmia EU:n laajenemisessa. Näkemys Turkin kehityksen suhteen on äärimmäisen naiivi: Ergodan ei ole mikään kerran 1000 vuodessa esiinnouseva poikkeusilmiö.

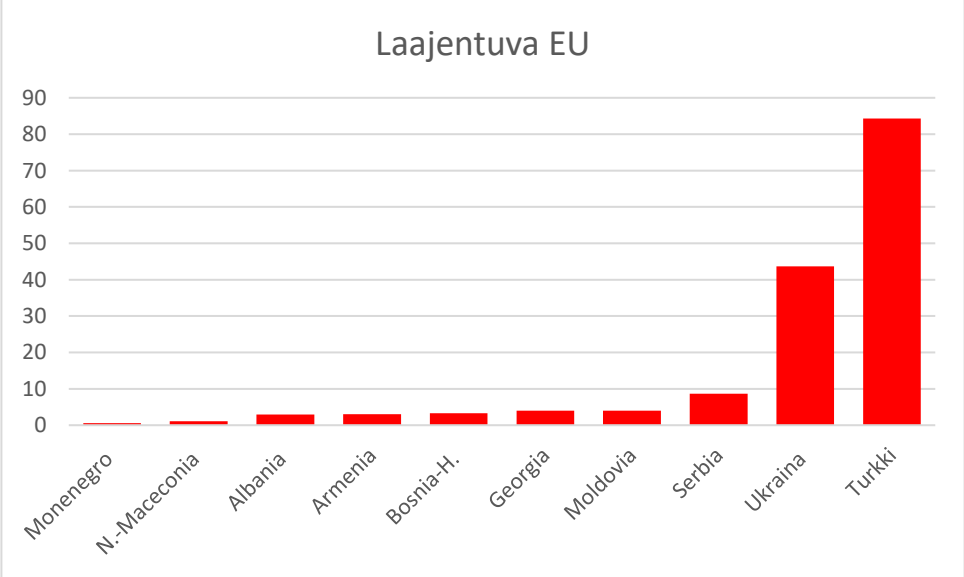

Mahdollisissa uusissa jäsenmaissa on asukkaita yhteensä 156 miljoonaa, kun EU:ssa on nyt 448 miljoonaa. Kaikki uudet tulijat ovat ”köyhiä”, mikä tarkoittaa sitä, että jatkossa entistä suurempi osa tulonsiirroista (rakennerastoista, apupaketeista jne,) menee näihin maihin. Suomelle se merkitsee vääjäämättä suuria negatiivisia tulonsiirtoja. Siksi on vaikea ymmärtää, että Suomi tähän asti ollut ehkä jopa kaikkein innokkain laajentumisen kannattaja. On vielä pidettävä mielessä, että laajentuminen ei välttämää pysähdy näihin maihin. Innokkaimmat laajentujat ovat valmiit hyväksymään muitakin Kaukasian valtioita ja jopa Pohjois-Afrikan Välimeren rantavaltioita.

Lopuksi vielä kommentti EU:n valtapoliittisista ambitioista.

”*Suomi pitää EU:n globaalin roolin ja vaikutusvallan vahvistamista välttämättömänä suurvaltahourailua” (s. 18)*
”EU:n ja Naton toimiva yhteistyö on Suomen etu. EU:n ja Naton välisen yhteistyön on oltava kummankin osapuolen kannalta hyödyllistä ja luonteeltaan toisiaan täydentävää. EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyön kehittäminen hyödyttää myös Natoa eurooppalaisen turvallisuuden ja eurooppalaisten suorituskykyjen vahvistuessa”.

Suomella ei ole mitään voitettavaa kehityksessä, jossa Euroopasta tulisi jokin suurvaltapoliittinen tai sotilaallinen toimija. Jos EU:sta halutaan tehdä sotilaallinen toimija, merkitsee se vääjäämättä liittovaltiokehityksen voimistamista. En ole

Liite 1 Pankkien järjestämättömät saamiset (lähde EKP)

	Gross NPLs and advances (% of total gross loans and advances)		Private sector NPLs* (% of private-sector loans)		Total loss provisions (loans)** (% of total doubtful and non-performing loans)	
	2019Q1	2018Q1	2019Q1	2018Q1	2019Q1	2018Q1
Belgium	2.1	2.5	2.9	3.5	54.4	54.1
Bulgaria	7.5	9.4	11.8	15.1	62.2	63.5
Czech Republic	2.0	2.3	3.7	4.4	66.5	64.1
Denmark	1.9	2.7	2.3	3.3	43.4	33.3
Germany	1.2	1.7	2.1	2.9	90.8	83.6
Estonia	2.0	2.1	2.6	2.7	38.7	37.6
Ireland	4.7	9.8	7.3	13.7	37.8	37.9
Greece	41.6	45.4	45.6	49.2	50.6	52.9
Spain	3.6	4.4	4.6	-	63.6	63.5
France	2.7	3.1	3.7	4.2	64.3	64.5
Croatia	7.3	8.9	11.2	13.6	74.9	73.1
Italy	8.5	11.0	11.1	14.6	58.6	60.0
Cyprus	20.9	30.8	34.8	49.3	52.7	49.2
Latvia	5.1	6.4	7.2	9.3	39.9	39.2
Lithuania	2.3	3.4	3.2	4.4	35.8	34.5
Luxembourg	0.7	0.7	2.0	1.6	52.9	42.0
Hungary	5.3	7.2	7.1	9.8	82.5	75.0
Malta	3.1	3.1	-	-	49.4	52.5
Netherlands	1.9	2.0	2.5	2.8	33.9	35.2
Austria	2.4	3.2	3.4	4.4	69.4	64.9
Poland	6.3	7.4	6.8	7.9	69.8	67.9
Portugal	8.9	12.7	9.9	13.8	58.9	57.4
Romania	5.3	6.0	6.8	7.9	83.0	80.4
Slovenia	5.5	8.2	7.2	10.9	71.8	65.6
Slovakia	3.2	4.0	3.5	4.4	89.2	81.9
Finland	1.4	1.2	-	2.0	34.9	32.5
Sweden	0.9	1.3	1.2	1.5	36.5	35.5
United Kingdom	1.2	1.4	2.0	2.3	48.2	48.4
European Union	**3.0**	**3.7**	**-**	**-**	**59.5**	**59.0**

Liite 2: Euroalueen maiden osuudet koko maailman viennistä

,

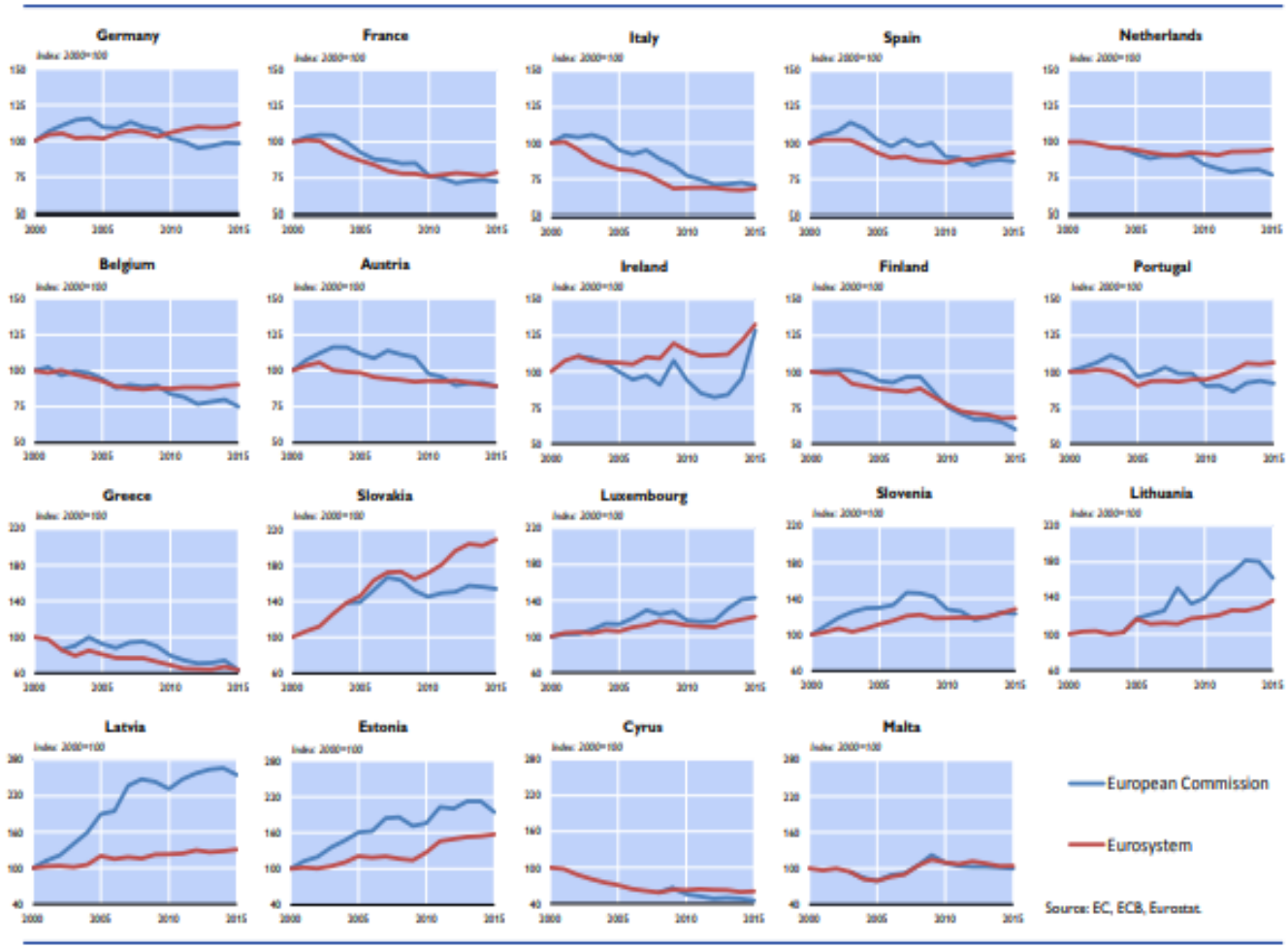

Lähde: FIW WP N° 177

Liite 3.Suomen vientimenestys 1988-2019: x -akselilla on Suomen viennin markkinaosuuden muutos (suhteessa koko maailman vientiin), y-akselilla koko mailman viennin kasvuvauhti eri hyödykeryhmissä (miinus keskiarvo) ympyröien koon vastatessa Suomen viennin arvoa eri hyödykerymissä 2019.

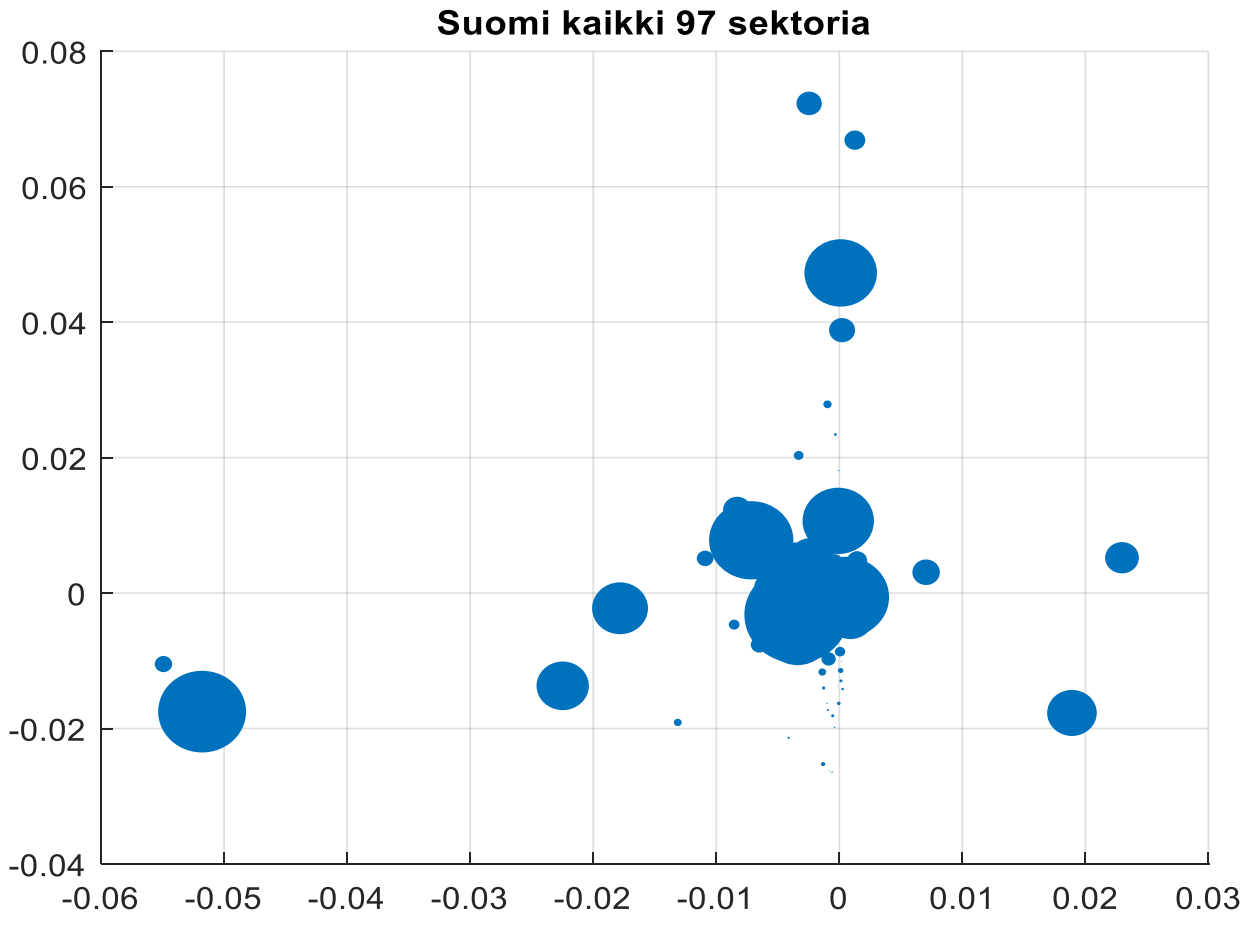

Lähde Oinonen & Viren 2021.

Lissabonin ohjelma ja todellisuus

Figure 2: Projected growth profiles for major economies – Regression to the mean

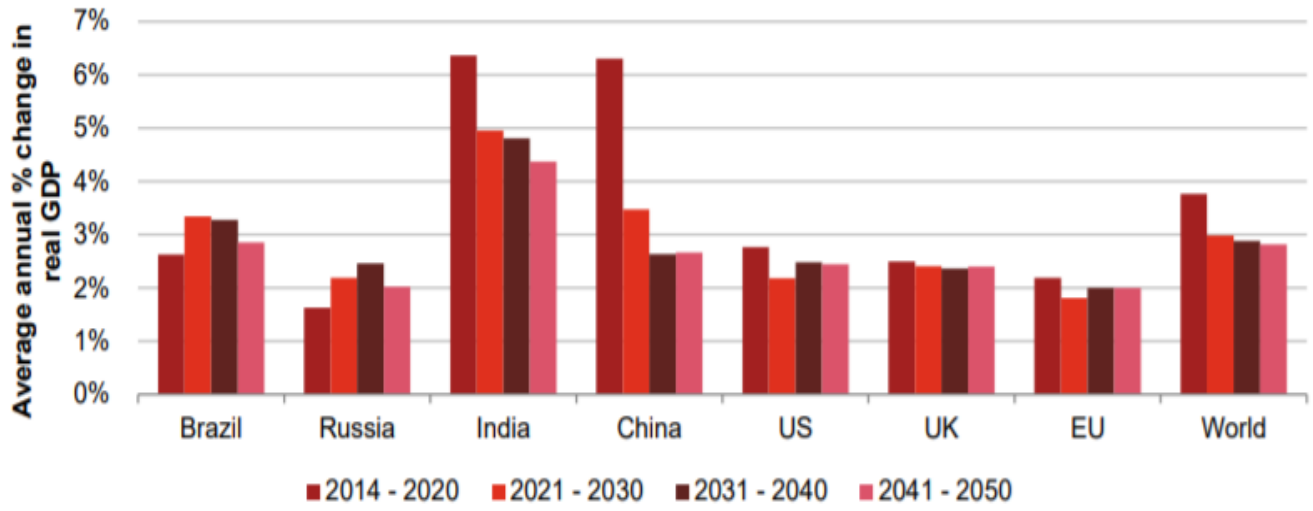

Lähde: PwC

https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/PWCworld-in-2050-february-2015.pdf

Yhdenkään EU -maan sijoitus ei parane

Figure 9: GDP at PPP rankings

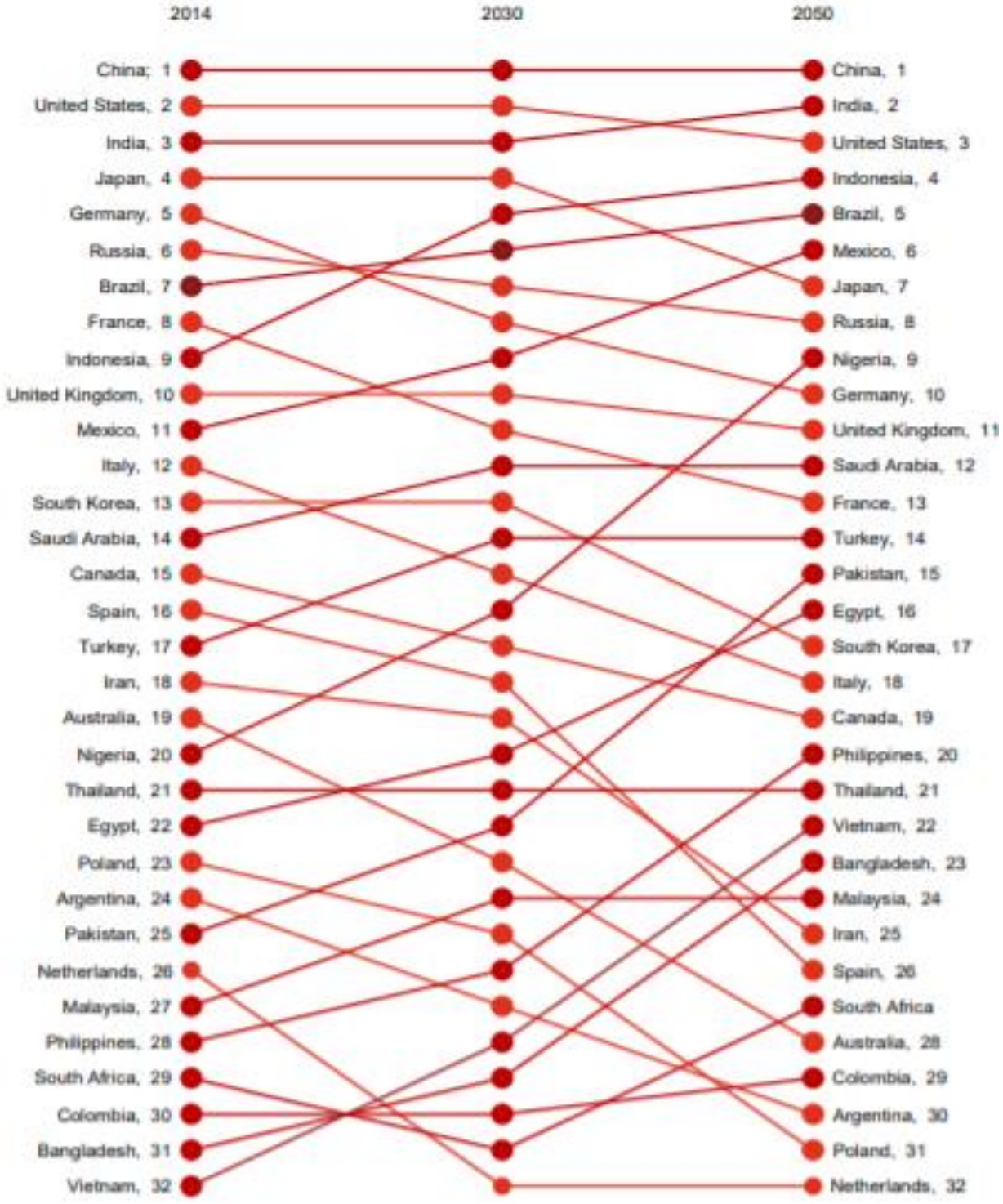

Lähde PwC

Elpymisväline ala’ Italia

Draghi plans €220bn overhaul of Italy’s economy

PM aims to use share of EU pandemic recovery funds for digitalisation and high-speed rail Italy’s plan features big-ticket investments in areas such as high-speed rail © Alessandro Bremec/NurPhoto/Getty Share on Twitter (opens new window) Share on Facebook (opens new window) Share on LinkedIn (opens new window) Share Save Miles Johnson in Rome and Sam Fleming in Brussels

Mario Draghi will next week unveil a €221bn recovery package for a radical restructuring of Italy’s economy as it seeks to bounce back from its deepest recession since the second world war. The plan, which features big-ticket investments in high-speed rail and green energy, as well as fully digitalising the country’s public administration, will draw on the EU’s pandemic recovery fund. Italy and Spain are expected to be the two largest recipients of grants from the programme. The Draghi recovery plan, which should be approved by the Italian cabinet by the end of this week, involves €30bn of Italian budgetary resources and €191.5bn of loans and grants from the Next Generation EU scheme, people briefed on the plans said.